

# השטחים הפתוחים הם הבית שלי

מרחב שקמה, בתחום אגן הניקוז של נחל שקמה, הוא השטח הפתוח הגדול ביותר במרכז הארץ ומסדרון אקולוגי חשוב שיש לשמור עליו. תוכנית חינוכית מיוחדת משלבת תלמידים והורים מכמה בתי ספר במרחב, בהם בית הספר הקהילתי מרח"ב שבמושב שדה צבי, הפועלים למען שמירתו כתבה: רויטל בן יהודה | צילמה: יסמין אורבך



איסוף פסולת בחוף זיקים



עקירת שיטה מכחילה במרחב שקמה

משפחות שלמות שבהן הגדולים עובדים עם מסור ידני לכריתת העץ והילדים הקטנים גוררים ענפים למערום. העבודה המשותפת מלכדת ומעשירה את כולם". בימים אלה ממש ממשיכים תלמידי בית ספר מרח"ב, לצד מוריהם והוריהם, לסייע לרשות בשמירה על סביבת הבית שלהם. בפעילות ממשק המתקיימת החודש יפעלו התלמידים לעקירת טיונית החולות ("הטרוטקת החולות") - מין פולש הפורח באזור שפך נחל שקמה. "פעילות מסוג זה, הדורשת הרבה ידיים עובדות, היא פעילות נהדרת לשילוב קהילה בעבודת ממשק", מסבירה עברון. היא מבקשת להדגיש כי פעולות מסוג זה נעשות תמיד בפקוח וכפופות להיתר עבודה, ומוסיפה כי היא מזמינה קהילות נוספות ליצור קשר עם רכזי הקהילה באזורים שלהן וליצור פעילות חווייתית ומשמעותית הן לקהילה והן לסביבתה.

התוכנית משלבת טיול, פעילות ממשק, הדרכה והסברה של הפעילות בשיתוף תלמידי כיתה ו'. "התוכנית הקהילתית תורמת לאזוו בתחומים רבים ומגוונים", מתארת עברון. "אנחנו מקיימים פעילות ניקיון בחולות זיקים, שבמהלכה אנו מקפידים לנקות את השטחים שאינם חלק מהחוף המוכרז ולכן אינם מנוקים באופן שיטתי על ידי מפעילי החוף. לניקיון שטחים אלה חשיבות עצומה, בעיקר לצבות הים העולות לחוף כדי להטיל את ביציהן, מכיוון שהפסולת על החוף מסכנת אותן ואת חיי האֵבֶקְוֵעִים הצעירים הבוקעים מהביצים".

"שביל אופניים, שהופרע על ידי רכבי שטח, עבר הסדרה עם הקהילה באמצעות שתילת גיאופיטים - פקעות ובצלים של צמחים אשר מוצאים מהקרקע באזורי בנייה ונשתלים מחדש בשמורות טבע", מוסיף סופר. "זו חוויה שמחברת את המשפחות לסביבה שלהן באופן בלתי אמצעי. כמו כן, ערכנו סקר צמחים במשארים. ציוותנו לכל קבוצה אנשי מקצוע שסייעו לזהות את הצמחים, והמשפחות אספו נתונים וסייעו לנו בסקר הצומח של המשארים. "השנה שילבנו את המשפחות בפעילות חשובה של עקירת מינים פולשים", אומר סופר ומסביר. "הרשות פועלת למיגור מיני הצומח הללו, אשר משתלטים על שטחי המחיה של צמחים אחרים. משפחות שלמות עסקו בכריתה של דונם שיטה מכחילה, אשר שגשה בשטח מחצבה בתוך המרחב. ראיתי

ההורים והילדים לטבע שסביבם. "בכל שנה אנו מקיימים עם בית הספר כמה פעילויות ממשק", מספר סופר. "קהילת בית הספר כולה מתגייסת לניקיון חוף זיקים, להסדרת שביל בשמורת פורה או לעבודת חקר במשארים - אותן חלקות קרקע בלתי מעובדות הנמצאות בתוך שטחים חקלאיים. אני זוכר כי כבר בשנה הראשונה, כאשר עשינו ניקיון בחוף, כל כך התרשמתי מהמחויבות שלהם עד שמיד הזמנתי אותם לפתוח איתי קן של צבי ים", הוא מוסיף.

## שומרים על הבית

כאמור, בארבע השנים האחרונות התגבשה תוכנית חינוכית קבועה שבה משתתפת כל קהילת בית הספר - הורים, אחים, תלמידים ומורים.

## תוכנית שקמה

מרחב חוף ברשות הטבע והגנים מפעיל יותר מתשע שנים תוכניות חינוכיות וקהילתיות במטרה לגייס את התושבים לשמירה על השטחים הפתוחים הגובלים ביישוביהם. התוכנית, ששמה "השטחים הפתוחים הם הבית שלי - תוכנית שקמה", פועלת בחמישה בתי ספר ביישובי מרחב שקמה: שער הנגב, תלמים, נהורה, מבועים ומרח"ב. מטרתה ליצור מחויבות של הקהילה לשטח באמצעות למידה בכיתה, סיורים וטיולים, ימי שיא בשיתוף המשפחות, הדרכה על ידי התלמידים ופעולות חקר וממשק כגון הסדרת שבילים, ניקיון, סילוק מינים פולשים ועוד.

בין גוש דן לבאר שבע שוכן מרחב שקמה - רצועת רוחב של שטחים פתוחים בתוך תחום אגן הניקוז של נחל שקמה. במרחב שקמה יישובים כפריים חקלאיים ונוף פתוח מגוון ורציף של חולות נודדים, בתרונות, רכסי כורכר, ערוצי נחלים ואתרי מורשת היסטוריים וארכיאולוגיים. למרחב שקמה חשיבות גבוהה בשל היותו המסדרון האקולוגי הרוחבי הגדול ביותר בקרבת מרכז הארץ. בשנים האחרונות פועלת רשות הטבע והגנים להגברת הזיקה של תושבי מרחב שקמה לשטחים הפתוחים סביבם. "ראשית, חיפשנו את הערכים המשותפים לקהילה ולרשות", אומרת רחל עברון, רכזת קהילה במרחב חוף. "באמצעותם יצרנו אינטרסים משותפים בינינו ומחויבות ארוכת טווח לשמירה על השטח".

שותפים נאמנים מצאה הרשות בבית הספר הקהילתי מרח"ב, הנמצא במושב שדה צבי. "בית הספר מרח"ב מושתת על ערכים של שיתוף המשפחות ועידוד מעורבות חברתית וסביבתית. מצאנו בבית הספר שותפות ערכית יוצאת דופן אשר מוכיחה את עצמה בארבע השנים האחרונות בפעילות רב-שנתית. פעילות זו משלבת את תלמידי בית הספר ומשפחותיהם ואת הצוות החינוכי", מסבירה עברון. את הפעילות מובילים מדריכי המרחב והפקח האזורי, קובי סופר, אשר מביע התפעלות עצומה ממחויבותם של